

АКАДЕМСКЕ СЛОБОДЕ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА АУТОНОМИЈА: ПОСВЕЋЕНОСТ МОРА ДА ПРАТИ АКЦИЈА

Савремено друштво развија се напредовањем знања, научних достигнућа и технолошког развоја. Тај развој је омогућен истраживачким радом: од лекова који спасавају животе до бољег разумевања људског понашања и међусобног опхођења – истраживачки рад обликује друштва широм света и доприноси њиховом напретку.

Међутим, истраживачки рад може допринети просперитетној и одрживој будућности само ако се спроводи у складу са одређеним темељним начелима. Научницима и истраживачима неопходна је слобода мишљења и преиспитивања да би проширивали знање, као и слобода да поделе резултате свог рада и образују нова поколења критичких мислилаца. Ова начела отелотворена су у средишњој вредности – академској слободи. Ово начело мора се примењивати на целу заједницу истраживача, научника и предавача. Темелј на којем лежи ово начело јесте институционална аутономија, која штити истраживачке и високообразовне установе од политичког и економског уплива и обезбеђује да научна заједница управља сама собом.

Све земље Европе – кроз национално законодавство, међународне уговоре, или Повељу Европске уније о темељним правима – као и многе друге земље широм света, имају нормативна решења којима се гарантују академска слобода и институционална аутономија. И мада се законска решења разликују у опсегу и садржају, она одражавају заједничку решеност да се ови принципи заштите. И поред ове решености, академска слобода и институционална аутономија нису више тако очигледне саме по себи ни у Европи ни широм света, што има озбиљне последице по научнике, науку и друштво у целини.

Из ових разлога, *All European Academies* (ALLEA), Европска универзитетска асоцијација (EUA) и *Science Europe*, које заступају велики део европског система високог образовања и истраживачког рада, поново наглашавају да су академске слободе и институционална аутономија од кључне важности за друштво, и позивају:

- владе и државне органе да штите академске слободе и институционалну аутономију високог образовања и истраживачких установа, тако што ће им обезбедити јасне и доследне законске оквире,

уздржати се од уплитања у њихова унутрашња питања, и одржавати са њима стални дијалог заснован на доброј вери;

- владе и државне органе да научницима и студентима гарантују права која представљају суштину академске слободе, укључујући право на слободу говора, мишљења, информисања и окупљања, као и право на образовање и учење;

- владе и државне органе да гарантују аутономију одлука о финансирању које доносе истраживачки савети и финансијски органи, као и разноврсност истраживања која се финансирају. Иако финансирање може да има приоритете, није прихватљиво да било која грана истраживања буде искључена из политичких разлога;

- универзитете, финансијске органе, академије и друге истраживачке организације да обезбеде да свим истраживачима, професорима и студентима буду загарантоване академске слободе, кроз неговање културе у којој се вреднују слобода изражавања и отворена размена мишљења, и заштиту истраживачке и научне заједнице од последица које би могле трпети због уживања академских слобода;

Организације потписнице прихватају да сврха постојања академске слободе и институционалне аутономије нису оне саме. Њихова улога је да омогуће високообразовним и истраживачким установама да буде испуњена њихова друштвена одговорност. Академска слобода мора да остане у оквирима строгих научних и професионалних стандарда, поштовања права других, етичког понашања и свести о утицају истраживања на људе и окружење. Аутономне високообразовне и истраживачке установе морају сносити одговорност – пред сопственим заједницама, јавним телима и друштвом. Државе имају кључну улогу у развијању и неговању овог односа. Верујемо да академска слобода и институционална аутономија, удружена са осећањем сврсисходности и одговорности, омогућавају високообразовним и истраживачким установама и друштвима у којима делају да се развијају и да напредују.

Април 2019. године